

освоєння старих робочих процесів, які при воєнному стані не працюють. Сьогодні із звичних робочих процесів майже нічого не працює – треба позбавитися правил, наскільки це можливо. Необхідно представнику середнього бізнесу толерувати собі правило для підприємства бути одночасно швидкими та гнучкими, бути готовим швидко переключатись на нові умови ведення бізнесу. Слово «швидко» – ключове. В поточній ситуації не великі компанії домінують над маленькими, а швидкі над повільними.

Отже, застосування інструментів стратегії адаптації – це можливість бізнесу не тільки вистояти, а й стати сильнішим навіть під час повномасштабної війни. Представники середнього бізнесу не можуть зупинятись, їм необхідно використовувати час війни для нових усвідомлень, впровадження нових ідей та здобування нових навичок, які знадобляться і після нашої Перемоги.

Одним із інструментів адаптації сьогодення – це все рівно планування в нових інформаційних потоках. Український бізнес не здається та продовжує будувати плани на майбутнє, попри всі складнощі. Звичайно, в умовах війни, марно сподіватися на відчутний економічний підйом, і оцінки бізнесменів найближчих перспектив цілком реалістичні. Проте не варто складати руки – слід працювати на своєму місці і витискати максимум з існуючої ситуації. Перемога настане, а з нею і відновлення, підвищення добробуту та нові перспективи для розвитку бізнесу.

Список використаної літератури:

1. Словник української мови: <http://sum.in.ua/>
2. <https://www.unian.ua/economics/finance/chas-dlya-roboti-yak-vidnovlyuvavsvya-ta-adaptuvavsvya-ukrajinskiy-biznes-za-rik-viyeni-12154170.html>

Лариса СМОЛІНЧУК,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та психології професійної освіти
факультету лінгвістики і соціальних комунікацій,
Національний авіаційний університет, м. Київ*

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА НОВІ МОЖЛИВОСТІ

Одним із ключових факторів трансформації вищої освіти є її інтернаціоналізація. Інтернаціоналізація поширюється практично на всі аспекти освітньої діяльності, торкаючись освітніх програм і стандартів, систем атестації та контролю якості підготовки, освітнього менеджменту та навчальних технологій.

Більшість розвинених країн розглядають інтернаціоналізацію як один з важливих напрямів освітньої політики, впровадження якої передбачає врахування, передусім, національних інтересів, а також потреб й реальних можливостей національної системи освіти. Україна не є виключенням. Сьогодні Україна є учасницею Європейського простору вищої освіти, підписала відповідні міжнародні угод та активно реформує сферу вищої освіти відповідно до загальноєвропейської вимоги.

На жаль, внаслідок повномаштабного вторгнення російських військ на територію України і початку нового етапу війни система вищої освіти України, як і інші сфери життя, зазнала серйозних змін. Слід також зазначити, що за два роки до цього освітня сфера країни функціонувала в умовах пандемії COVID-19, що теж мало певні наслідки в тому числі для інтернаціоналізації вищої освіти.

Описуючи феномен інтернаціоналізації вищої освіти з різних позицій, одні автори акцентують увагу на секторальних, національних та інституційних стратегіях та заходах, розроблених для включення міжнародних, міжкультурних чи глобальних аспектів до існуючих освітніх програм. Інші фокусують увагу на покращенні якості освіти, зростанні інноваційного та підприємницького сегменту та пов'язаному з ними управлінському підході до вищої освіти, збільшенні експорту освітніх послуг за рахунок залучення іноземних студентів, а також розробці та розвитку партнерських програм та міжнародних дослідницьких проектів.

Найбільш актуальним на сьогоднішній день є визначення Х. де Віта (H. De Wit) та Ф. Хантер (F. Hunter), яке поєднує різні погляди на інтернаціоналізацію вищої освіти, та доповнює відоме визначення, запропоноване Дж. Найт (J. Knight). На думку дослідників, інтернаціоналізація вищої освіти – це цілеспрямований процес інтеграції міжнародного, міжкультурного чи глобального виміру у завдання, функції та методи навчання у сфері вищої освіти з метою покращення якості освіти та досліджень для всіх учасників освітнього процесу [5].

Більшість дослідників акцентують увагу на існуванні «зовнішньої» і «внутрішньої» інтернаціоналізації. Під зовнішньою інтернаціоналізацією розуміють процес обміну освітніми продуктами та послугами між країнами (академічна мобільність). Внутрішня ж інтернаціоналізація – це цілеспрямована інтеграція міжнародних та міжкультурних складових у формальну та неформальну навчальну програму для всіх студентів, які навчаються у ЗВО [2].

Останнім часом, наголошуючи на необхідності вироблення централізованого, інтегрованого, системного підходу до інтернаціоналізації, багато дослідників почали говорити про «комплексну інтернаціоналізацію». Маючи на увазі цілеспрямовану діяльність з наповнення місії вищої освіти у сфері викладання, науки та служіння суспільству міжнародним, глобальним та

порівняльним змістом.

Комплексна інтернаціоналізація формує інституційні принципи та цінності включаючи організаційну структуру вищої освіти, впливаючи не лише на внутрішньоуніверситетську політику, а й відносини закладу освіти з зовнішнім світом, у тому числі партнерські зв'язки.

За загальним визнанням, основна діяльність під час інтернаціоналізації розгортаються на рівні університетів. Саме університети мають розробляти та здійснювати ефективні програми та плани міжнародної діяльності у світовому освітньому просторі для вдосконалення навчальної та наукової діяльності, підвищення конкурентоспроможності у новому інтернаціоналізованому освітньому середовищі [2].

Університети по-різному підходять до вибору стратегії інтернаціоналізації та визначення того, наскільки всеосяжною вона має бути. Універсальної «кращої моделі» немає. Краще для конкретного університету буде та модель, яка врахує його цінності, місію, інституційну культуру та можливості [3].

Серйозними викликами інтернаціоналізації вищої освіти стали пандемія та воєнні конфлікти. Так на основі аналізу опублікованих досліджень щодо наслідків пандемії для вищої освіти деякі автори серед проблем відзначають збільшення розшарування між університетами, зниження рівня академічної мобільності та спад популярності здобуття вищої освіти в інших країнах. Це стало викликом для університетів та національних освітніх систем й спровокувало певні трансформації.

Початок активних бойових дій на території України кардинально змінив ситуацію з іноземними студентами. За даними «Українського державного центру міжнародної освіти» станом на жовтень 2022 року в Україні навчалось 68 712 іноземців (на 16 тис. менше ніж до війни). Значна частина іноземних студентів повернулись на батьківщину або ж скориставшись можливістю отримати як біженці з України рівні права з громадянами країн-членів ЄС, у тому числі на здобуття освіти, перебралися до сусідніх країн.

Невтішна ситуація склалась і з українськими студентами, за доступними даними, 665 тисяч студентів та школярів (16% від загальної кількості) та 25 тисяч освітян (6% від загальної кількості) покинули територію України. Проте українські студенти і викладачі за кордоном стають своєрідними амбасадорами свого українського ЗВО в приймаючому університеті, що може мати позитивні наслідки для інтернаціоналізації вітчизняних університетів.

Оскільки реалізація традиційних видів міжнародної діяльності університетів, що включають фізичну мобільність, обмежуються, університети шукають нові або розширюють можливості забезпечення інтернаціоналізації, зокрема – розвивають віртуальну інтернаціоналізацію.

Дослідники вважають, що на тлі економічних та соціальних викликів,

стрімкої цифровізації та геополітичної нестабільності головним завданням університетів стає пошук власного унікального місця в міжнародному освітньому просторі. Для цього університети мають стати відкритими, трансформаційними і транснаціональними інституціями, що будуватимуть відносини з широким колом партнерів на місцевому та міжнародному рівнях, а їх фізичні та віртуальні простори вдало поєднуюватимуться в цілісне навчальне та дослідницьке середовище [1].

Віртуальна інтернаціоналізація для університетів – це можливість посилити свою присутність на міжнародному ринку освіти та підвищити успішність виконання власних міжнародних завдань за рахунок використання електронних засобів обміну інформацією.

Віртуальна інтернаціоналізація вищої освіти дозволить повністю реалізувати потенційні можливості, які дають веб-технології для розвитку комунікацій, навчання та співробітництва, дозволяючи групам та окремим студентам проходити навчання та зустрічатися з викладачами та між собою, перебуваючи на будь-якій відстані один від одного. Вона приносить у навчальний процес якісно новий досвід, а саме міжнародну віртуальну мобільність, коли студенти з різних країн можуть працювати над спільними навчальними проектами.

Наявні сьогодні технологічні можливості дозволяють забезпечити високий рівень ефективної взаємодії фактично у будь-якій галузі роботи університету. Для українських університетів звичайною практикою стали міжнародні веб-конференції, інтернет-форуми, гостьові відеолекції, вікі-проекти, онлайн-конкурси, інтернет-симуляції. Постійно розробляються різноманітні інструменти загального програмного забезпечення для організації та планування проектів, управління знаннями, поширення результатів спільної роботи, що дозволяє досягти вищого рівня інтернаціоналізації [3].

Результатом віртуальних обмінів стає розвиток міжкультурної, іншомовної та цифрової компетенцій, медіа грамотність, що підвищує конкурентоспроможність випускників на ринку праці [4].

Підсумовуючи, хочемо зазначити, що поряд із проблемами, які постали перед системою вищої освіти з'являються і нові можливості, які варто реалізовувати.

Список використаної літератури:

1. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт / Є. Ніколаєв, Г. Рій, І. Шемелинець. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с
2. Інтернаціоналізація вищої освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи : матер. II міжнар. наук.практ. конф., м. Маріуполь, 18-19 квітня 2018 р. – Маріуполь : МДУ, 2018. – 646 с.

3. Стратегія інтернаціоналізації співробітництва в галузі освіти Національного авіаційного університету на 2018-2028 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://imco.nau.edu.ua/wp-content/uploads/2019/05/internationalization_strategy.pdf

4. Bruhn E. (2020). Virtual Internationalization in Higher Education. (Doctoral dissertation). Available at [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.academia.edu/44196720/Virtual_Internationalization_in_%20Higher_Education

5. Hans de Wit European higher education [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.rlcu.org.ar/recursos/E_0000032_003_EUROPEANHIGHEREDUCATION.pdf

Наталія ТКАЧЕНКО,
доктор педагогічних наук, доцент,
проректорка з наукової роботи та міжнародних зв'язків,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка, м. Глухів

ВІРТУАЛЬНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Здатність ефективно працювати як в національному, так і в міжнародному контексті визнано однією з основних на висококонкурентному глобальному ринку праці. Саме навчання за програмами мобільності є найбільш ефективним шляхом для набуття міжнародного досвіду й підготовки до майбутньої кар'єри. Проте «фізична» академічна мобільність часто унеможлиблюється через фінансові труднощі університетів, науково-педагогічних працівників і студентів, а також обмеження на виїзд за кордон у зв'язку з пандемією, введенням воєнного стану в Україні тощо. З огляду на зазначене віртуальна мобільність стає дедалі актуальнішою.

Віртуальна мобільність у закладах вищої освіти – це форма навчання, яка складається з віртуальних компонентів у навчальному середовищі, що повністю підтримується ІКТ, і передбачає транскордонну співпрацю людей різного походження та культур, які працюють і навчаються разом, маючи за основну мету підвищення міжкультурного розуміння і обмін знаннями (Vijnens et al., 2006).

В Європейському просторі вищої освіти (ЄПВО) запровадження певних елементів віртуальної мобільності було започатковано невдовзі після створення програми Європейської Комісії Еразмус. Європейські університети почали ініціювати віртуальну мобільність під час так званих «вікон мобільності».